

УДК 371.83.: 37.032

Т.К. Окушко, м. Київ

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ ПОЗИЦІЇ ПІДЛІТКІВ У ДИТЯЧОМУ ОБ'ЄДНАННІ

Розглядається проблема формування світоглядної позиції підлітків в умовах дитячого об'єднання. Визначено напрями реалізації проблеми в контексті дослідження.

Ключові слова: світогляд, світоглядна позиція, підлітки, дитячі громадські об'єднання.

Соціокультурні трансформації та економічні зміни, що відбуваються в сучасному світі, зумовлюють необхідність наукового осмислення формування світогляду особистості в умовах кардинальних цивілізаційних змін.

Проблема формування світогляду особистості набуває у педагогіці провідного значення, водночас її особлива актуальність визначається у контексті становлення гуманістично спрямованої особистості в умовах розбудови "інформаційного суспільства", що характеризується поглибленням економічних, суспільних і соціокультурних протиріч у глобалізованому світі, формуванням особистості в контексті суперечностей загальноцивілізаційного і національного характеру.

Проблема формування цілісного світогляду зростаючої особистості є надзвичайно актуальною для сучасного українського суспільства. Підтвердженням тому є здійснення наукових розвідок з різних аспектів проблеми світогляду в педагогіці у роботах Є.Дурманенко, В.Ільченко, Л.Потапюк, В.Романова, Л.Хомич, О.Шаповал. Проблема формування цілісних світоглядних уявлень, звернення до різноманітних галузей знань про людину і природу, застосування міжпредметного підходу, питання інтеграції освіти розглядаються в дослідженнях К.Гуза, В.Ільченко, Т.Каленнікової, О.Король, Т.Ліханової, Т.Пушкарьової. Значна кількість досліджень, зважаючи на значущість проблеми, присвячена розробленню проблеми екологічного світогляду (А. Азархін, П. Бачинський, Л. Білик, О. Головка, А. Захлебний, А. Костицька, Л. Лук'янова, Г. Марочко, А. Миронов, Н. Негруца, Н. Немченко, Г. Пономарьова, Г. Пустовіт, Н. Пустовіт, С. Совгіра, Е. Турдикулов, М. Швед, С. Шмалей, Н. Ясінська та ін.).

© Т.К. Окушко, 2011

Актуальність даної проблематики зумовило розроблення співробітниками лабораторії дитячих об'єднань Інституту проблем виховання НАПН України комплексної теми НДР "Дитяче об'єднання як чинник формування світоглядної позиції особистості", яку було розпочато у 2010 році.

Метою статті є висвітлення, у межах певного обсягу, основних положень методики формувального експерименту наукового дослідження.

Виступаючи загальним орієнтиром у житті людини і регулятивним чинником її фактичної поведінки, світогляд відображає розуміння й оцінку найважливіших явищ суспільного життя. Як компонент духовного світу людини, в якому інтегруються інтелектуальні, емоційні, політичні, моральні і вольові можливості індивіда, світогляд: а) функціонує як система переконань, особистісних установок; б) є спонукою до здійснення практично-перетворювальної діяльності людини; в) виступає засобом узагальненого усвідомленого ціннісного ставлення до навколишнього світу; г) формує життєву позицію людини, власне соціальне "Я"; д) змістова складова світогляду відображає систему ціннісних орієнтацій людини, яка спрямовує її суспільну поведінку, соціальну діяльність, визначає алгоритм реалізації потенційних можливостей людини. Світоглядна позиція особистості відображає взаємодію людини з суспільством, соціумом, іншими людьми, виступаючи як сукупна характеристика громадянської зрілості і водночас, як соціальна дієздатність особистості, вміння передбачати наслідки своїх дій, поведінки, дотримуватися балансу загальних та особистих інтересів у різнобічній діяльності та побудові соціальних взаємин.

Результати констатувального експерименту засвідчили, що дитячі об'єднання, як суб'єкти соціального виховання, сприяють особистісному становленню підлітків та формуванню їх світоглядної позиції, розвивають особистісні якості. Було обґрунтовано структурні компоненти світоглядної позиції підлітків, а відповідно до компонентів (когнітивного, емоційно-ціннісного і поведінкового) загальними вимірами сформованості зазначених якостей (критеріями) стали: міра обізнаності і усвідомлення необхідності формування власної світоглядної позиції; стійкість власної світоглядної позиції; сформованість вмінь і навичок прояву світоглядної позиції.

З метою вивчення стану формування світоглядної позиції підлітків у дитячих об'єднаннях протягом жовтня-грудня 2010р.

було проведено опитування підлітків-членів дитячих об'єднань різного спрямування (всього 491 особа, 212 хлопчиків, 279 дівчат). Аналіз відповідей на запитання анкети дозволяють стверджувати, що не всі підлітки можуть дати правильне тлумачення досліджуваного поняття та його складових. У запитаннях анкети їм легше зробити вибір із запропонованих варіантів відповідей, ніж висловлювати та формулювати, репрезентувати свої думки на відкриті запитання. Так, на запитання анкети "Світоглядна позиція, на твій погляд – це..." із запропонованих варіантів відповідей 40,1 % хлопців і 28% дівчат визначили, що це сукупність знань про природу, суспільство, людину, які визначають цілісність та орієнтованість її світобачення; 36,3 % хлопців і 49,5% дівчат визначили, що це вибудовування взаємин зі світом людей, світом ідей, світом речей, збалансування власних потреб та інтересів, потреб оточуючих людей, різних груп, навколишнього середовища, визначення власного місця у світі; 32,5% респондентів - хлопців і 44,8 % дівчат обрали відповідь, що це сукупність узагальнених уявлень людини про світ та її місце у світі, людські взаємини зі світом, що виконує функцію самоусвідомлення й світоорієнтування у ньому; 23,1% хлопців і 20,8 % дівчат – здатність здійснювати вибір; 13,7% хлопців і 10,4 % дівчат визначили світоглядну позицію як найважливішу умову повноцінного буття та успішного входження в соціум. Не було представлено жодного варіанту власного розуміння підлітками поняття "світоглядна позиція".

Вивчаючи можливості суб'єктів впливу на формування світоглядної позиції підлітків (пропонувалося обрати не більше трьох відповідей), було з'ясовано, що 67,4% хлопців і 74,1% дівчат-респондентів переважаючим суб'єктом впливу на формування світоглядної позиції вважають сім'ю; 53,3% хлопців і 62,3% дівчат – школу; 32,07% хлопців і 36,6 % дівчат перевагу надають дитячому об'єднанні, в якому перебувають; 17,5% хлопців і 7,5% дівчат – вплив політичних партій які діють у нашому суспільстві, 15,6% і відповідно - 10,4% – релігійним віруванням; 23,6% хлопців і 25,08% дівчат визначають вплив засобів культури; відповідно - 28,8% хлопців і 26,5 % респондентів – дівчат визнають вплив засобів масової інформації; вплив групи однолітків визнають лише 2,3% хлопців і 0,35 % дівчат.

Щодо сприйняття підлітками світу, було визначено, що 23,6% хлопців і 38,7% дівчат сприймають світ як заклик до життя,

25,5 % хлопців і 28% дівчат як шанс, 18,9 % і відповідно - 20,8% як чудо, 21,2 % і 10% – як життєвий виклик і лише 2,8% хлопців і 07% дівчат – як загрозу. 51,9% хлопців і 60,6 % дівчат вважають себе віруючими людьми, 17,5% і 9,3% не можуть повністю довіряти жодній релігії; для 12,3% хлопців і 8,6 % дівчат це є неважливим, а 12,3% хлопців і 24,4% дівчат ще не визначилися у своїх релігійних віруваннях.

Цікавим був вибір підлітками обрання життєвої позиції, де відповідно - 31,1% і 33,7% обрали позицію реалізації власних планів будь-якою ціною, щоб стати успішною людиною; 30,2% хлопців і 33% дівчат обрали позицію приносити користь в житті і подібатися людям; 21,2% і 22,6% обрали творення добра і служіння істині; 2,8% і 1,8% покладаються у житті на волю Богу.

Щодо відстоювання підлітками власної позиції в різних життєвих ситуаціях, то в анкеті було запропоновано два схожих запитання для їх порівняння. Так, 57,5% хлопців і 61,3 % дівчат відстоюють власну позицію, залежно від ситуації; 33% хлопців і 34,8 % дівчат завжди відстоюють власну позицію; 1,8% хлопців не відстоюють своєї позиції. Стійкість власної позиції в різних ситуаціях виявляють 35,8 % хлопців і 32,2% дівчат, при цьому відповідно 35,3% і 43,4% можуть прислухатися до позиції іншого, якщо вона аргументована; 10,4% і 15,4% розділяють авторитетну позицію іншого (батьків, вчителів, лідерів, однолітків); 4,7% хлопців і 4% дівчат можуть змінити власну позицію, якщо на них “тиснуть”.

Нас цікавила відповідь на запитання “Які особистісні якості ти розвиваєш завдяки дитячому об’єднанню?”, так як участь у дільності дитячого об’єднання безперечно впливає на життя дитини. Пропонувалося обрати три варіанти відповіді, їх було проранжовано і отримано наступне: 1. Активність - 59,4% і 69,2%; 2. Впевненість в собі – 34% і 42,3%; 3. Відкритість до спілкування – 29,3 % і 44,1%; 4. Самостійність – 32,5% і 26,5%; 5. Цілеспрямованість – 26,4% і 37,3 %; 6. Справедливість – 24,5% і 17,2%; 7. Толерантність – 18,4% і 37,3 %; 8. Людяність – 18,4% і 14,3%; 9. Довірливість – 19,3% і 12,5%; 10. Власна гідність – 13,2 % і 11,5%; 11. Ідейна переконаність – 8,5% і 9%.

Варто відмітити певну схожість і відмінність між відповідями хлопців і дівчат у деяких запитаннях. Так, зокрема підлітки зазначають, що найважливіше для них у житті є такі чесноти, як дружба (56,1% і 55,9), справедливість (36,3% і 39,4%), довіра

(28,3% і 37,6%), чесність(25,9% і 27,6%), власна гідність (19,3% і 23,7%), надійність (10,8% і 16,8%). Важливим для підлітків є навчання (29,7 і 35,1%) і впевненість у собі (23,1% і 31,1%), здоров'я і мир (11,6%). Влада є важливою для 6,6% хлопців і 3,6% дівчат, багатство – відповідно для 9,4% і 3,9% респондентів.

За результатами констатувального експерименту, було виявлено середні показники за когнітивним компонентом, достатні за емоційно-ціннісним і помітно низькі за поведінковим. Це дає підстави стверджувати, що в умовах дитячих об'єднань не повною мірою використовується їх виховний потенціал щодо формування світоглядної позиції підлітків і це зумовлює необхідність розроблення відповідної методики щодо оптимізації цього процесу у дитячих об'єднаннях. Зокрема особлива увага буде зосереджуватися на моральних засадах виховання світоглядної позиції підлітків у дитячому об'єднанні, виховання власної гідності, довірливого і справедливого ставлення підлітків до однолітків, формування екологічного світогляду й адекватної самооцінки, розвитку соціальної активності підлітків, залучення їх до ухвалення рішень в дитячому об'єднанні.

Інноваційний характер науково-дослідної роботи вимагає обґрунтування методологічних підходів, на які спирається наукове дослідження. Узагальнюючи застосування різних науково-дослідницьких підходів в педагогічних дослідженнях, та з урахуванням досліджуваної нами проблеми, найбільш доцільними нами обрано світоглядний, системний, культурологічний, особистісно орієнтований та діяльнісний методологічні підходи.

Світоглядний підхід полягає у спрямованості виховного процесу на ідеї гармонійного співіснування людини й природи, розвитку необхідних знань, умінь їх застосовування у конкретних життєвих ситуаціях, діяльності й спрямованості особистості, формуванні її мотивів, оцінних суджень, вольових якостей, переконань, ціннісних орієнтацій.

Культурологічний підхід у нашому дослідженні ми реалізуємо через принципи культурно-історичної суб'єктності (формування світоглядної позиції через розширення простору самореалізації у реальному житті); рівноправності філософських, теоретичних підходів на основі єдиної системи гуманістичних цінностей (інтегративний підхід до теорій та концепцій щодо проблеми формування світогляду підлітків). Культура з позицій освіти виступає як передумова і результат виховання. Взаємозв'язок культури, освіти та виховання може розглядатися у різних

аспектах: як культурологічної парадигми педагогічної, виховної системи в умовах культурно-історичного типу виховної системи (сім'я, школа, позашкільний простір, дитяче об'єднання тощо); шляхів та способів розвитку культури суб'єктів виховного простору; розкриття специфіки та інновацій культурно-виховного простору у розвитку особистості, яким у нашому дослідженні виступає дитяче об'єднання. З позицій культури освіта і виховання виконує такі функції: є засобом соціалізації особистості та спадковості культурних традицій поколінь; є осередком спілкування та суспільної взаємодії, передачі традицій та досвіду, залучення до цінностей, досягненням науки і техніки, соціального прогресу; прискорює процес розвитку та становлення людини як особистості; забезпечує формування духовності в людині та її світосприйнятті, ціннісних орієнтацій та моральних принципів. Таким чином, соціально-виховне середовище (в нашому дослідженні – це дитяче об'єднання) шляхом соціалізації особистості впливає на становлення образу “Я”, форми взаємин з іншими людьми, потреби та способи досягнення цілей. А отже, призводить до усвідомлення людиною нормативних моделей мислення, моральних норм та гуманістичних цінностей, культури поведінки та життєдіяльності, формування її світоглядної позиції.

Системний підхід. Поняття “система”, за загальноприйнятим філософським визначенням, означає організовану множину структурних елементів, що взаємопов'язані між собою та взаємодоповнюють певні функції. Це дозволяє розглядати формування світоглядної позицію крізь призму: а) виокремлення складових системи елементів і структурно-функціональних зв'язків, обґрунтування рівнів та системоутворювальних факторів, єдності організації і функцій, управління тощо [4]. Виховна система дитячого об'єднання належить до соціальних систем, а тому їй властиві функції, серед яких ми виокремлюємо такі, які безпосередньо є метою нашого дослідження. А саме: системно-структурна (з'ясування зв'язків компонентів системи); функціонально-виховна (зміст); управління процесом; факторна (створення відповідних умов для реалізації змісту). У здійсненні дослідження ми розуміємо системний підхід як загальнонауковий метод аналізу усіх факторів, відбір та інтеграцію методів та прийомів, які спрямовані на організацію виховного процесу із взаємодією керівника, педагога та вихованців у формуванні світоглядної позиції підлітків.

Діяльнісний підхід. Діяльність у розвитку особистості виконує важливі функції, в тому числі розвивальну, інтегративну, критеріальну, комунікативну, корекційну тощо. У будь-якої діяльності є мета, а рушійною силою виступають потреби. Задовольняючи свої потреби, люди вступають у соціальні відносини з іншими людьми. Діяльнісний підхід виявляє ієрархію та взаємозв'язок різнобічних несприятливих чинників розвитку особистості та організації соціально-корисної діяльності. Специфіка людської діяльності полягає у тому, що основою є потреби, а керується ця діяльність усвідомленою метою. Отже, мета є регулятором активності людини. Мета, виступаючи як задуманий результат, виконує системноутворювальну функцію, так як від неї залежить зміст, форми та методи формування світоглядної позиції підлітків. Діяльність – це активна взаємодія особистості з середовищем, у процесі якої досягається мета. Діяльність виступає чинником організації цього процесу, спрямовує суб'єкт-суб'єктну взаємодію педагога, дорослого лідера і підлітка.

Особистісно-орієнтований підхід – це розвиток і саморозвиток особистості окремо взятого (конкретного) підлітка на основі загальнолюдських цінностей. Гуманістичне особистісно орієнтоване виховання – це педагогічно спрямований процес культурної ідентифікації, соціальної адаптації та творчої самореалізації особистості, за умов організації якого відбувається входження дитини у світ культури, життя соціуму, розвиток усіх його творчих здібностей і можливостей. Особистісний підхід – це провідний принцип психології і педагогіки, який передбачає врахування своєрідної індивідуальності особистості підлітка. Саме цей підхід визначає положення дитини у виховному процесі, колективі, а, отже, проголошує становлення суб'єкт-суб'єктних взаємин. Особистісно-орієнтований - це індивідуальний підхід до дитини як до особистості, з розумінням її як системи, що визначає всі інші психічні явища.

Відповідно до означеного, формувальний експеримент наукового дослідження спрямовано на реалізацію наступних педагогічних умов, а саме: створення розвивального виховного середовища, пріоритетною метою якого є формування особистості і індивідуальності підлітка; реалізація позитивних суб'єкт-суб'єктних взаємин; впровадження в виховний процес варіативної модульної програми “Підліток і світ” (орієнтація на становлення когнітивної, ціннісно-смыслової, особистісної, життєдіяльної сфери підлітка, розвиток здібностей і важливих якостей особистості, орієнтація

на позитивні способи та форми взаємодії у соціумі); здійснення педагогічного, наставницького супроводу даного процесу; використання сучасних педагогічних технологій.

Виходячи з мети і завдань формування світоглядної позиції, пріоритетними для впровадження у виховний процес визначено наступний комплекс форм та методів: цілеспрямоване впровадження у виховний процес знань про сутність світогляду людини та його світоглядної позиції, поведінки людини у соціумі, знань щодо здорового способу життя людини, про якості людини, які сприяють успішній соціалізації у суспільстві, про способи взаємодії людей у суспільстві, важливості інтеріоризації соціального досвіду тощо; впровадження циклу виховних бесід, спрямованих на розвиток особистісних якостей, формування гуманістичних цінностей, моральності вчинків та дій, етики стосунків і ставлень особистості тощо; використання у виховному процесі мотиваційно-виховних методів, спрямованих на формування відповідальності особистості у навчально-практичній діяльності, особистісному житті і житті у суспільстві (самоаналіз, самооцінка, роз'яснення, переконання, самоусвідомлення, рефлексія, турбота тощо); використання методів виховання з метою ефективного впливу на особистість підлітка, а саме переконання, особистого прикладу, вмовляння, роз'яснення, навіювання; методів формування морально доцільної поведінки і діяльності з використанням спеціально створених ситуацій та моральних дилем; соціально-психологічний тренінг з розвитку особистісних якостей, комунікативних здібностей та спілкування, соціабельності особистості; дискусії, круглі столи з обговорення актуальних для учасників проблем, обмін досвідом, навчання вмінням вести діалог, переконувати та аргументувати власну позицію, аналізувати, вислуховувати співбесідника, формулювати запитання тощо; проектування соціального розвитку особистості, реалізація соціальних ролей у різнобічній суспільно-практичній діяльності, що сприяє адаптуванню до різних соціальних умов, розвиває у підлітків соціальну відповідальність, свідому дисципліну та творчу ініціативу, вміння працювати в команді, лідерські якості тощо; реалізація оздоровчих, розважальних, соціокультурних, екологічних, спортивних програм, проектів реалізації соціальних ініціатив, профілактики негативних звичок тощо; підготовка портфоліо дитячих об'єднань і власних досягнень вихованців як результату участі в соціальних проектах та діяльності; співпраця та взаємодія всіх суб'єктів виховного процесу, створення соціокультурного простору сприяння формуванню світоглядної позиції підлітків.

У формуванні світоглядної позиції підлітків важлива роль належить педагогу, дорослому лідерові дитячого об'єднання, його особистісним якостям і активності [3]. Для дитячого об'єднання характерною є суб'єкт - суб'єктна взаємодія педагога і дитини в системі сумісної діяльності, що дозволяє цілеспрямовано сприяти становленню цілісного світобачення і світорозуміння, формування позитивних взаємин зі світом, іншими людьми, набуття практичного досвіду, а також передбачення можливих факторів ризику в соціальному становленні підлітків.

Оскільки, досліджуваний феномен розглядається як інтегральна єдність трьох компонентів: когнітивного (світорозуміння), емоційно-ціннісного (світовідчуття), поведінкового (самовизначення); оптимізація процесу формування світоглядної позиції підлітків в діяльності дитячого об'єднання насамперед передбачає цілеспрямовану діяльність педагога, дорослого-лідера у створенні суб'єкт-суб'єктної взаємодії в організації сумісної діяльності з підлітками, через: педагогічне сприяння формуванню мотивів самовизначення; стимулювання потреб підлітків в особистісному зростанні; стимулювання педагогом процесів самопізнання підлітка і осягнення ним цілісного образу світу ("картини світу"); створення ситуацій ціннісно-сміслового вибору для розширення індивідуально-психологічного досвіду щодо оцінки оточуючого світу та самооцінки підлітків; збагачення життєвого простору підлітків індивідуально і соціально значущими видами діяльності, надбання соціального досвіду та опанування різних соціальних ролей тощо; моніторинг та оцінювання виховного процесу з формування світоглядної позиції підлітків.

Отже, формування світоглядної позиції відбувається внаслідок цілеспрямованого впливу виховного процесу на розвиток особистості, який здійснюється тією мірою, якою вихователь, дорослий лідер в дитячому об'єднанні виявляє здатність активно і вдумливо реалізувати свій творчий потенціал, сприяє становленню світоглядної позиції підлітків на основі розробленої програми, власних здобутків, реалізації позитивної соціально-значущої діяльності, морально-етичної поведінки у процесі соціального виховання підлітків.

Дослідження з вікової психології (І.Бех, І.Булах, Г.Костюк) дають підстави розглядати підлітковий вік як сенситивний для формування світогляду період. Зокрема у старших підлітків формується не лише вміння обирати доцільні форми поведінки у різних ситуаціях, але й потреба діяти і поводитись відповідно до власних моральних

принципів, тобто свідоме прагнення до вироблення особистісних якостей. Принагідно згадаємо твердження відомого українського психолога Г.Костюка, який наголошував, що підліткам-старшокласникам властиве прагнення до пізнання світу й визначення свого власного погляду на оточуючий світ [2].

При розробленні варіативної модульної програми “Підліток і світ: світоглядна позиція” ми виходили з того, що у період підліткового віку інтенсифікація особистісного розвитку відбувається крізь призму інтенцій підлітків щодо опанування двох світів: багатоманітності соціального простору в цілому і спрямованості особистісної рефлексії до свого внутрішнього інтимного світу. Мета програми полягає у формуванні світоглядної позиції підлітків у дитячому об’єднанні, виховання потреби до гармонізації відносин у метасистемі “Людина – світ”, прагненні до самовдосконалення та саморозвитку. Програма побудована за модульним принципом, містить наступні модулі: “Я у світі”, “Підліток і образ “Я” “Підліток та інші люди”, “Підліток і природа”, що створює додаткові можливості для її диференційованого впровадження у різних дитячих об’єднаннях.

У побудові даної програми колектив науковців лабораторії виходив із наступного:

- Чітко усвідомлювати мету діяльності.
- Враховувати особливості підлітка (фізичні, психологічні, соціальні).
- Формувати ціннісне ставлення підлітка до соціального середовища з повагою до існуючих принципів, обов’язків, колективної та власної відповідальності (виховання культурної, компетентної особистості, здібної діяти у соціальному просторі прав і обов’язків).
- Формування світоглядної позиції підлітка відбувається через взаємодію з педагогом, ровесниками, в результаті перетворювальної діяльності, реалізації, спрямованої рефлексії щодо формування ціннісних ставлень і власної позиції, що забезпечує рух від ситуативного до усвідомленого вибору через визнання цілеспрямованої зміни в своїй позиції, до самовизначення на основі гуманістичних цінностей, норм та правил поведінки, яка відбувається завдяки переходу знань у сферу переконань підлітка.
- Формування світоглядної позиції та соціального зростання підлітка можливе за умови його ціннісного ставлення до себе та інших, мотивації на розширення знань, прагнення

досягнення успіху, власних здобутків і реалізації домагань на визнання в соціальній і особистісно значущій діяльності, надання особистісної свободи при обов'язковому виконанні для всіх усталених вимог.

- Формування у підлітків ціннісного усвідомленого ставлення до свого минулого, теперішнього і майбутнього, історії своєї країни і людства в цілому.
- Формування соціального мислення підлітків, репрезентації навичок, розвиток здібностей ставити питання і вирішувати проблеми крізь призму світоглядних позицій.
- Створення розвивального виховного простору з можливістю реалізації цілеспрямованого міжособистісного різнорівневого впливу в умовах діалогічної суб'єктної взаємодії, розвитку навичок особистісного зростання у вирішенні соціальних проблем.

Література:

1. Булах І.С. Психологічні основи особистісного зростання підлітків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук: 19.00.07 "педагогічна та вікова психологія" / І. С. Булах. – К., 2004. – 42 с.
2. Костюк Г.С. Принцип развития в психологии // Г. С. Костюк / Избранные психологические труды. – М. : Педагогика, 1988. – С. 102-130.
3. Совгіра С.В. Теоретико-методичні основи формування екологічного світогляду майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра пед. наук: спец.13.00.04 "теорія і методика професійної освіти" / С. В. Совгіра. – Луганськ, 2009. – 43 с.
4. Філософський словник /за ред. В. І. Шинкарука – К. : Голов.УРЕ, 1986. – 800 с.

Рассматривается проблема формирования мировоззренческой позиции подростков в условиях детского объединения. Определены направления реализации проблемы в контексте исследования.

Ключевые слова: мировоззрение, мировоззренческая позиция, подростки, детские общественные объединения.

In the article highlights the problem of the formation world vision position in children's organizations. There is define the implementation ways of problem in the context of the research.

Key words: world vision, world vision position, teenagers, public children's organizations.